

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Херсонський державний університет

Педагогічний факультет

Кафедра спеціальної освіти

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ПІДЛІТКІВ З ВАДАМИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДО ПРОФЕСІЙНОГО
САМОВИЗНАЧЕННЯ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка IV курсу 409 групи

Спеціальності: 016 Спеціальна освіта

Освітньо-професійної (наукової) програми:
Спеціальна освіта

Ульвиченко Ірина Андріївна

Керівник: к.б.н., професорка Лаврикова О.В.

Рецензент: Петлюк С.С.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОДІЛ 1 Формування професійного самовизначення у підлітків з вадами інтелектуального розвитку	5
1.1. Особливості впровадження профорієнтаційної роботи в спеціальній загальноосвітній школі.....	5
1.2. Професійне консультування як складова формування готовності до професійного самовизначення.....	10
РОДІЛ 2 Організація обстеження та методи дослідження готовності підлітків вадами інтелектуального розвитку щодо професійного самовизначення	13
2.1. Організація та методи обстеження.....	13
2.2. Аналіз результатів дослідження стану сформованості професійного самовизначення у підлітків з вадами інтелектуального розвитку.....	15
ВИСНОВКИ	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	25
ДОДАТКИ	28
Додаток А Диференційно-діагностичний опитувальник інтересів – ДДО (за Є. Клімовим).....	
Додаток Б Методика профіль.....	
Додаток В Методика «Шкала самооцінки» (підлітковий, юнацький вік).....	
Додаток Г Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету.....	

ВСТУП

Становлення та розвиток України як держави з розвинутою економікою поставили перед спеціальною загальноосвітньою школою певні завдання, які обумовлені фаховою підготовкою до майбутньої професії дітей та підлітків з вадами інтелектуального розвитку до життєвих цінностей та майбутніх перспектив. У зв'язку із змінами, які відбуваються в суспільстві найскладніше відбувається формування професійного самовизначення у дітей та підлітків з відхиленнями в розумовому розвитку.

Професійне самовизначення – це складний психологічний процес, який вирішує безліч питань від здійснення вибору до визначення себе в майбутній професії та соціалізації себе в суспільстві, формування компетентності, готовності до трудової діяльності.

Різні аспекти професійно-трудового навчання у спеціальній загальноосвітній школі вивчали такі вчені як, І.Єременко, Г.Дульнев, В.Петрова, С.Рубінштейн, Ж.Шиф. Питання корекційної спрямованості трудового навчання, соціально-трудової адаптації випускників спеціальних загальноосвітніх шкіл, вивчення протікання трудових процесів досліджували А.Висоцька, В.Баудіш, О. Рохліна, С.Максименко, А.Корнієнко.

Найважливішим питанням яке стоїть перед випускниками спеціальних загальноосвітніх шкіл це вибір своєї майбутньої професії та життєвих перспектив. Враховуючі психологічні особливості дітей та підлітків з вадами інтелектуального розвитку, їх емоційну незрілість та нестабільність, низьку мотивацію, складність при формуванні комунікаційної діяльності необхідно проводити чітко сплановану корекційну роботу щодо профорієнтаційного напрямку підготовки їх до працевлаштування в складних соціально-економічних умовах сьогодення.

Необхідно відмітити, що зміст і форми профорієнтаційної роботи в спеціальній загальноосвітній школі не можуть забезпечити формування у випускників готовності до професійного самовизначення. Таким чином питання професійного самовизначення необхідно вивчати у більш широкому

розумінні, а саме планування свого власного майбутнього, активна соціалізація в суспільстві, знайти своє місце у житті.

Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць щодо впровадження профорієнтаційної роботи для підлітків з вадами інтелектуального розвитку потребують подальшого системного вивчення і обґрунтування.

Мета дослідження – стан сформованості готовності підлітків з вадами інтелектуального розвитку до професійного самовизначення.

Для реалізації мети було поставлено такі **завдання**:

1. Охарактеризувати проблему професійного самовизначення у підлітків з вадами інтелектуального розвитку.
2. Особливості впровадження профорієнтаційної роботи в спеціальній загальноосвітній школі.
3. Проведення дослідження професійного самовизначення у підлітків інтелектуальними порушеннями.

Об'єкт дослідження – особливості формування професійного самовизначення.

Предмет дослідження – самореалізація особистості та соціальна адаптація підлітків з вадами інтелектуального розвитку

Методи дослідження: Для вирішення поставлених завдань використовувався комплекс психодіагностичних методик: теоретичний аналіз, порівняння і узагальнення наукових матеріалів із зазначеної проблеми; емпіричні спостереження; констатуючий експеримент; аналіз і узагальнення теоретичних положень.

Практичне значення: визначили, що використовуючи своєчасні і комплексні рішення, щодо професійного самовизначення у підлітків при виборі їх професійного шляху допомагає їм вирішити більшість проблем пов'язаних з соціалізацією у суспільстві.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків

РОЗДІЛ 1
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ У
ПІДЛІТКІВ З ВАДАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
1.1. Особливості впровадження профорієнтаційної роботи в спеціальній
загальноосвітній школі

Професійне самовизначення є провідним новоутворенням в підлітковому віці, яке можна розглядати у багатьох контекстах: як проблему самореалізації, як проблему прийняття рішення та соціалізацію в соціумі.

Спеціальні загальноосвітні школи працюють за традиційною схемою, яка відпрацьована багатьма роками практичної підготовки, але на жаль здійснює вузьку спеціалізацію учнів. При підготовці місту професійно-трудової підготовки недостатньо реалізується взаємозв'язок між предметами, що вивчаються в школі, суспільно корисною справою, та заходами, які спрямованні на формування трудових навичок.

При організації суспільно корисної праці не завжди враховуються здібності та інтереси пів ставити навчання. Всі ці аспекти не сприяють формуванню готовності до професійного самовизначення, і набуті практичні знання та вміння не закріплюються в повній мірі, а значить не переносяться у нові види діяльності. Було багато різних спроб вирішити цю проблему, збільшити термін навчання в школі, збільшити кількість годин на формування трудової діяльності, але очікуваного результату ці види роботи не дали. Це проблема криється в низькому рівні готовності учнів до праці, слабкій мотивації, низькому рівні соціальної адаптації серед підлітків з розладами інтелектуальної сфери. І як результат випускник спеціальної загальноосвітньої школи не може працевлаштуватися, що несе негативну тенденцію, як для суспільства в цілому так і економічної складової держави. Батьки не можуть постійно фінансово утримувати дитину вадами розвитку, держава не бере на себе відповідальність, щодо працевлаштування такої дитини, що в свою чергу може привести її на шлях асоціальної поведінки, яка мала намір працювати, але такої можливості немає. Аналіз

працевлаштування випускників з вадами інтелектуального розвитку показує, що це дійсно велика проблема. Ще 15 років тому близько 90% випускників спеціальних шкіл працевлаштовувалися у сільському господарстві, і третина за одержаними спеціальностями, то сьогодні ці цифри випускників, які працевлаштовані мізерні, це насамперед пов'язано з важкими економічними проблемами в державі, більшість підприємств приватні, і власники таких підприємств не бажають брати випускника спеціальної загальноосвітньої школи на роботу.

Постає питання, що необхідно враховувати сучасні виклики в суспільстві як до методів і прийомів навчання так і профорієнтаційної роботи: учні мають обов'язково приймати участь у різнопланових заходах присвячених суспільно корисній праці, визначених профорієнтаційних заходах, тренінгах – зміст, яких не обмежується програмою навчання та робочим планом. Необхідно вибудувати індивідуальну траєкторію розвитку учня, де б враховували його здібності, інтереси, зацікавленість при чому не тільки на уроках, але й на різних формах позакласної роботи. Основним завданням профорієнтаційної роботи – це підтримка та розвиток зацікавленості в учнів до майбутньої професії. Вчитель має в своєму арсеналі скарбничок безліч форм, методів, прийомів як зацікавити учнів на своїх уроках, в позакласній роботі, гуртковій роботі, факультативах. Класний керівник може проводити виховні години де використовуватиме психологічний інструментарій для вивчення і дослідження здібностей, темпераменту, самооцінки, мотивацію та професійні нахили підлітків. Такі психологічні процедури учні будуть сприймати як позитивний досвід, як важливі, цікаві факти про себе як особистість і процес формування професійного самовизначення перейде у більш свідому категорію і особисто значиму справу.

Крім психологічної діагностики, можна використовувати ріні додаткові методи: бесіду, диспут, розповідь, метод кейсів, обговорення життєвих ситуацій тощо. Запрошувати лекторів, які тісно пов'язані з певною

професією, для формування позитивного прикладу, власних суджень та міркувань. Особливо, якщо це мотивуючі особистості, які можуть донести власний досвід підліткам і зацікавити їх своїми результатами. Особливо це питання стає досить широким в умовах пандемії, де вт цілому світі змінюються підходи до професій, й велика вірогідність того, що де які професії взагалі зникнуть з нашого життя.

Враховуючі, що сучасне покоління молоді комп'ютеризоване, необхідно застосовувати сучасні інформаційно-пошукові системи у профорієнтаційної роботи. По-перше це буде сприяти формуванню самостійності, по-друге формуванню пізнавальної активності, і в решті решт – формування власної мотивації у підлітків.

Серед методів профорієнтаційної роботи важливо використовувати метод спостереження, за його допомогою можна проаналізувати соціальні вчинки та явища, формує стійкий інтерес в учнів з вадами інтелекту, сприяє формуванню готовності до професійного самовизначення.

Екскурсія – ще один активний вид діяльності, який зможе зацікавити дітей, особливо, якщо заздалегідь продумати програму екскурсії, які завдання задачі необхідно буде вирішити, з якими унікальними особистостями зможуть познайомитися, можливо власними руками спробувати зробити певний продукт, наприклад шоколад або цукерки.

Існуюча система профорієнтаційної роботи реалізує комплексний підхід, а саме:

- соціальний аспект – розвиток соціально-значущих цінностей.
- фінансовий аспект - вивчення ринку послуг і яка зарплатня.
- психологічний аспект - вивчення індивідуально-типологічних особливостей .
- педагогічний – формування професійних інтересів.
- медико-фізіологічний аспект – врахування стану здоров'я , певних особистісних вимог до де яких професій.

Обов'язково необхідно враховувати вікові можливості учнів, для виділення етапів профорієнтаційної роботи.

1. 1-4 класи: в цьому віці відбувається формування ціннісного і вольового ставлення до праці через ігрову, навчальну, трудову діяльність.
2. 5-7 класи: відбувається формування уявлення про власні інтереси і здібності, з'являється інтерес до професійної діяльності.
3. 8-9 класи: усвідомлений вибір профілю, доречне групове або індивідуальне консультування щодо вибору майбутньої професії.
4. 9-10 класи: відбувається оцінка, аналіз, усвідомлення професійних якостей, корекційна робота щодо вибору життєвих перспектив.

Класний керівник обов'язково складає календарне планування виховної діяльності в якому відображає всі заходи профорієнтаційної роботи, психолого-педагогічного супроводу підлітків вадами інтелекту. В школі проходить тижні профорієнтації, де заплановані різні заходи: діагностика, тренінги, екскурсії, виховні години тощо.

Приклад комплексної профорієнтаційної роботи в спеціальній загальноосвітній школі:

1. Профорієнтаційні заходи на рівні школи – визначення термінів проведення тижнів профорієнтації, про підготовку наочного і дидактичного матеріалу для визначених тем з профорієнтації.
2. Планування таких видів робіт класними керівниками – індивідуальні і групові консультування, бесіди із залучення батьків разом з дітьми, для кращого сприйняття інформації й обговорення професій.
3. Планування профорієнтаційних видів роботи вчителем предметником – на уроках зосереджувати увагу учнів на де – яких професіях і формувати їх загальне уявлення.
4. Планування профорієнтаційної роботи із залученням шкільної бібліотеки – підбір літературних джерел для учня і вчителя, допомогти вчителю підібрати наочний та дидактичний матеріал.

5. Планування профорієнтаційних заходів для шкільного психолога – здійснювати психолого-педагогічний супровід учнів при формуванні готовності до професійного самовизначення.
6. Планування профорієнтаційної роботи шкільним лікарем – медичний огляд учнів, що визначення стану їх здоров'я, відповідно до обраних професій.
7. Планування профорієнтаційних заходів батьківським комітетом – проведення бесід з батьками, проведення анкетування, активне залучення батьків у профорієнтаційних загально шкільних заходах.

Таким чином, комплексна програма профорієнтаційної роботи в спеціальній загальноосвітньої школи для дітей з вадами інтелектуального розвитку передбачає комплексну організацію всього шкільного колективу разом із залученням батьків, що дасть змогу старшокласникам правильно обрати собі майбутню професію, активно соціалізуватися в соціумі, бути активним громадянином своєї країни, мали можливість працювати і отримувати кошти за свою працю.

Необхідно шукати нові шляхи впровадження профорієнтаційної роботи з учнями і їх батьками, змінювати застарілі підходи у формування професійного самовизначення, виклики не завжди відповідають сьогоденню. Тому вважаємо що потрібно збільшити перелік спеціальностей і проводити профорієнтаційні заходи в інтерактивні формі, активно вживати наочність, ілюстрації, інформаційно-пошукові системи, які б дали змогу систематизувати, закріпити та узагальнити нові знання, вміння та навички.

Отже всі ці вище перераховані напрями в роботі, ефективно будуть впливати на системне рішення щодо впровадження нових корекційних методів роботи щодо проведення профорієнтаційних заходів в спеціальній загальноосвітній школі.

1.2 Професійне консультування як складова формування готовності до професійного самовизначення

У 60-х роках ХХ пі.. сформувався напрям, який тісно пов'язаний з психологією професійної орієнтації і консультування. Цим осередком керував Є Климов, який розробив диференційовано-діагностичний опитувальник, яким активно користуються і до сьогодні. Виділив п'ять основних психотипів людини: людина-природа, людина-техніка, людина – художній обра, людини-людина, людина – знак. Потім цією проблемою займалися такі вчені як, М.Захаров, В.Симоненко.

Для дітей та підлітків з вадами інтелектуального розвитку характерна низька працездатність, не пластичність нервової системи, недорозвиненість емоційно-вольової сфери, відсутність уміння вирішувати складні задачі. Також можливе поєднання декількох порушень: слуху, зору тощо. Тому при виборі професії необхідно обов'язково врахувати не тільки фізичні можливості але й психологічні особливості таких дітей. Професійна спрямованість характеризуються готовністю особистості до обраної спеціальності. Визначається таким параметрами: знанням про спеціальність, мотивацією, позитивним ставлення до праці, власних силах і вольових контекстах.

Вчені М. Певзнер і В.Лубовський дослідили, обґрунтували, що діти з вадами інтелектуального розвитку успішно володіють загально практичними вміннями і навичками на 7-8 роках навчання. Саме в цей період вони активно обговорюють професію, майбутній вибір, чим вони хотіли б займатися, і це на пряму пов'язано з тими трудовими вміннями і навичками, які вони відпрацюють в школі. Але все ж таки трапляються випадки коли діти вибирають професії, якими вони не зможуть оволодіти, наприклад, шофер, лікар, архітектор тощо. І тільки при правильній роботі педагога відбувається переосмислення і вибір професії, яку може отримати дитина з інтелектуальними порушеннями. У дітей з інтелектуальними порушеннями спостерігається завищена самооцінка, але тим не менш старшокласники не

мають намір вступати до закладів вищої освіти, що свідчить про критичність мислення і власних пізнавальних можливостей. Деяка частина дітей має навпаки занижену самооцінку, що не дає їм в повній мірі розкритися так як вони всього бояться і переживають що вони ні на що не здатні.

У своїх працях К.Турчинська, визначає про нестійкі і недостатньо високі професійні інтереси у дітей з вадами розвитку. На це вказує й збіднений досвід, низькі пізнавальні можливості, не сформованість емоційно-вольової сфери, низький рівень мотивації, неадекватність самооцінки, некритичне відношення до себе і власних вподобань, не сформованість понять та уявлень. Тому правильному і чіткому визначення професійних уявлень має сприяти медико-психологічне обстеження, і психологічні консультації.

В системі формування готовності до професійного самовизначення важливу роль відіграє стан здоров'я випускника спеціальної загальноосвітньої школи, тобто визначення професійної придатності до вимог обраної професії, щоб дати можливість підлітку віднайти свою професійну частину і зберегти стан здоров'я хоча б на тому рівні (до обстеження). Як правило, підлітки не знають в повному об'ємі всієї інформації про обрану ними професію (умови праці, інтенсивність, завантаженість, характер праці). Таким чином, невідповідність вимогам професія підліток може втратити не тільки фізичне але й психічне здоров'я.

Медико-педагогічна консультація має два аспекти: традиційна медична консультація та медико-фізіологічна профконсультація. Медична профконсультація складається:

- з медичного висновку щодо конкретної професії;
- рекомендацій, щодо вибору професій відповідно до стану здоров'я.

Медико-професійна консультація є обов'язковим елементом для підлітків з інтелектуальними вадами протягом їх всього шкільного навчання. Н. Пряжніков називає такі види профконсультацій: дитяча, шкільна, консультація випускників. Враховуючі психологічні особливості дітей та підлітків з вадами інтелектуального розвитку, вони дещо ускладнюють

процес консультування, наприклад, необхідна корекція неадекватних професійних інтересів. Дуже важливим є залучення фахівців і прийняття колегіального рішення, щодо рекомендацій стосовно професійних вподобань. А також активно залучати батьків до консультацій та рекомендацій адже діти спираються на думку батьків навіть більше, ніж на думку сторонніх людей. Інколи необхідно пояснити спочатку батькам дитини, а вже потім самій дитині, чому вона не може обрати ту чи іншу професію. Стратегій психологічного консультування може бути безліч, але важливо не зашкодити підлітку при виборі і прийнятті певного рішення, залучитися підтримкою спеціалістів і батьків.

Профконсультування - це мало вивчена тема, необхідно щоб була певна кваліфікація у педагога або психолога, знання вимог до професій, кола професійних обмежень, ризиків які можуть нашкодити підлітку з інтелектуальними вадами, а також основ психотерапії та психокорекції.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБСТЕЖЕННЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ ПІДЛІТКІВ ВАДАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

2.1. Організація та методи обстеження

Дослідження професійного самовизначення у підлітків з інтелектуальними вадами проводилося на базі спеціальної загальноосвітньої школи №1 Херсонської міської ради у 8-9-10 класах. В обстежені було задіяно 20 учнів. Дослідження складалося декількох етапів:

1. Перший етап – підготовчий, робота з документацією дітей та підлітків з інтелектуальними порушеннями.

2. Підбір діагностичного інструментарію, щодо дослідження готовності підлітків до професійного самовизначення.

3. Власне діагностичне обстеження підлітків інтелектуальними порушеннями.

Діагностику проводили за наступними методиками:

1. Диференційно-діагностичний опитувальник інтересів – ДДО (за Є. Клімовим)
2. Методика профіль
3. Методика «Шкала самооцінки» (підлітковий, юнацький вік)

Така діагностика передбачає використання комплексу психологічних методик, що забезпечують можливість, по-перше, отримання кожним учнем інформації про свої індивідуальні психологічні якості і ступінь їх відповідності тій чи іншій професії (діагностичні методичні процедури), по-друге, розвиток цих психологічних якостей (розвиваючі методичні процедури).

Основна мета диференційно-діагностичного опитувальника інтересів ДДО (за Є. Клімовим) - допомогти кожній особі визначити свої вподобання, щодо вибору професій при врахування особистісного психотипу (таблиця 2.1.). Адже кожній людині важливо реалізувати свій особистісний потенціал,

будь це творча робота, соціальна, публічна. Ця методика може широко використовуватися для профорієнтаційної роботи серед підлітків, які ще шукають себе, визначаються з колом інтересів, їм цікаво «приміряти» деякі професії до своїх бажань, можливостей, інтересів. Людина яка вже осмислено обирає професію може краще організувати свій простір, що дає можливість зосередитися на своєму майбутньому професійному виборі.

Таблиця 2.1.

Основні психотипи особистості за Є. Клімовим

№	Психотип людини	Основна характеристика
1	Людина-природа	Характерним є для людей хто любить природу, тваринний та рослинний світ, переймається проблемами навколишнього середовища. Це – садівники, ветеринари, екологи, дослідники флори та фауни, ботаніки, зоологи, ландшафтні дизайнери
2	Людина-людина	Це соціальний психотип особистості, таким людям підходить робота в освіті, соціальній діяльності, громадській діяльності, адміністративна робота тощо.
3	Людина-художній образ	Це творчі, натхненні особистості, які схильні до мистецької діяльності у галузі літератури, музики, хореографії, образотворчого мистецтва або ж працювати з творами мистецтв як реставратор, майстер розпису тощо.
4	Людина-знакова система	Цей тип характерний для людей з математичним складом розуму. Підходять такі професії: програміст, бухгалтер, економіст, математик тощо.
5	Людина-техніка	Це тип людей схильних до різних

		технічних видів професій (виготовлення деталей, механізмів, робототехніка, відновлення та ремонт механізмів тощо)
--	--	---

Методика «Профіль» визначає відношення до різних професійних сфер діяльності. При умові, якщо сума менше трьох балів, то це говорить про низькі показники професійних інтересів. Основна мета – це тільки отримати певні результати, але й вірно їх систематизувати та проаналізувати, так як профіль визначає чи сформовані практичні та теоретичні навички, щодо вибору майбутньої професії у підлітків.

Методика «Шкала самооцінки» (підлітковий, юнацький вік). Основна мета даної методики – це виявити рівень самооцінки особистості. Опитувальник містить в собі 32 твердження. Підлітки повинні обрати один із запропонованих 5 відповідей. Потім підраховується сума балів, за відповіді і проводять інтерпретацію результатів.

2.2. Аналіз результатів дослідження стану сформованості професійного самовизначення у підлітків з вадами інтелектуального розвитку

Нами було проведено обстеження підлітків в спеціальній загальноосвітній школі для визначення їх професійного самовизначення за допомогою методики Диференційно-діагностичного опитувальника інтересів – ДДО (за Є. Клімовим). А також використовували цей опитувальник для пропедевтичної роботи щодо профорієнтаційних уподобань підлітків починаючи з 8 класу по 10 клас. Для визначення наскільки вони розуміють свою майбутню життєву перспективу.

Таблиця 2.2.

Результати диференційованого-діагностичного опитувальника інтересів -
(ДДО) за Є. Клімовим

Учні класу	8	5 психотипів особистості				
		Л-П	Л-Т	Л-Л	Л-ЗС	Л-Х
1		4	1	0	0	0
2		4	0	0	0	0
3		5	0	0	0	0
4		0	3	2	1	1
5		0	4	3	3	2
6		2	4	0	2	1
7		0	1	0	0	2
8		5	0	0	0	0
9		0	0	4	0	2

За результатами, які представлені в таблиці 2.2. можна охарактеризувати, що в учнів 8 класу спеціальної загальноосвітньої школи не спостерігається переваги певного типу професії, це є ознакою того, що професійний інтерес повністю не сформований. Спостерігаємо певні інтереси до природничого та технічного профілю вибору професій. Вважаємо, що цей вибір є характерним для цієї вікової категорії дітей адже актуальними є питання інформаційно-комунікаційних технологій та формування бережливого ставлення до живої та не живої природи.

Таблиця 2.3.

Результати диференційованого-діагностичного опитувальника інтересів -
(ДДО) за Є. Клімовим

Учні класу	9	5 психотипів особистості				
		Л-П	Л-Т	Л-Л	Л-ЗС	Л-Х
1		0	0	0	1	2

2	0	1	0	2	3
3	1	3	3	2	2
4	0	4	3	3	1
5	3	3	0	2	2
6	2	3	0	2	0
7	0	4	3	3	0

Результати, які отримали при тестуванні розумово відсталих учнів 9 класу (таблиця 2.3.) свідчать про те, вони вже починають замислюватися на питанням: Ким вони хотіли б стати у майбутньому? Але в цілому не мають чіткої стратегії та визначеності, щодо майбутньої професії. Та де який вибір починає змінюватися в бік вибору професій людина – знакова система; людини-людина; людина-художній образ і лідером залишається людини – техніка.

В таблиці 2.4 наведені результати диференційованого-діагностичного опитувальника інтересів - (ДДО) за Є. Клімовим в учнів 10 класу спеціальної загальноосвітньої школи. Лідером залишається вибір професій у підлітків, що пов'язані з технікою, людини-людина та людина – художній образ. Таким чином, можемо стверджувати, що розумово відсталих випускників найбільше приваблюють професії, що пов'язані з технікою та художнім образом, тобто ті які їм знайомі зі шкільних майстерень та сучасних методів навчання.

Таблиця 2.4.

Результати диференційованого-діагностичного опитувальника інтересів -
(ДДО) за Є. Клімовим

Учні класу	5 психотипів особистості				
	Л-П	Л-Т	Л-Л	Л-ЗС	Л-Х
1	3	1	4	0	4
2	0	6	2	1	2
3	0	6	3	1	2
4	2	2	0	0	2

Серед респондентів спостерігалася тенденція щодо вибору відразу усіх 5 або 4 сфер професій. Це говорить про те, що підлітки не мають чіткого уявлення про свої професійні інтереси, не мають чіткого професійного плану і не уявляють свого подальшого професійного самовизначення. Вважаємо, що це необхідно врахувати при плануванні пів ставит роботи, а саме проводити в 8-10 класах заходи, які будуть направлені на формування розвитку у підлітків з порушенням інтелектуальної сфери до свого професійного самовизначення, у вигляді, виховних годин, тренінгів, запрошених гостей, лекторів, екскурсій.

Методика «Профіль» чітко характеризує, на скільки учні пов'язують своє розуміння, щодо вибору направлення професійної діяльності. Опитувальник побудований таким чином, що дає змогу визначити подальший профіль навчання. Але в спеціальній загальноосвітній школі підлітки з вадами інтелектуального розвитку також справилися в виконанням даної методики, що дало нам можливість порівняти, пів ставити і проаналізувати результати отримані за методикою ДДО.

Результати за методикою «Профіль» в учнів 8 класу з інтелектуальними порушеннями наведені в таблиці 2.5. Дані результати свідчать про вибір профілю пов'язаного з підприємством і бізнесом, що визначенні жвавим інтересом сучасних підлітків до економічного і матеріального збагачення і визначення основних матеріальних інтересів сучасного суспільства – 66,67% підлітків обрали даний профіль. Найменше зацікавлення спостерігалось у таких профілях: фізика та математика, радіотехніка та електроніка; механіка та конструювання. Що в принципі підтверджує той факт, що діти з розумовими вадами мають низький рівень пізнавальних можливостей і перелічені профілі є важкими для їх розуміння і осмислення.

Результати за методикою «Профіль» в учнів 8 класу

№	Профіль	Учні 8 класу								
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Фізика та математика	4	0	0	0	2	1	0	0	0
2	Хімія та біологія	4	2	3	3	2	3	2	2	3
3	Радіотехніка та електроніка	0	0	0	2	0	0	0	0	0
4	Механіка та конструювання	1	0	2	0	0	4	0	0	0
5	Географія і геологія	2	1	1	1	1	3	1	0	1
6	Література і мистецтво	2	2	3	0	1	1	1	0	1
7	Історія та політика	3	1	3	1	1	4	1	0	1
8	Педагогіка та медицина	5	0	1	2	2	3	0	1	0
9	Підприємство та бізнес	5	1	4	4	4	5	2	5	1
10	Спорт та воєнна справа	4	0	1	3	3	2	0	1	0

Учні 9 класу спеціальної загальноосвітньої школи показали наступні результати (таблиця 2.6.). Серед лідерів можна назвати обрані профілі: педагогіка та медицина – 42,86%; підприємство та бізнес – 57,14%. Найнижчі показники спостерігаються при виборі профілю – радіотехніка та електроніка; механіка та конструювання. Але все одно не спостерігається у підлітків повного розуміння щодо вибору своєї майбутньої професії. При діагностуванні весело і жваво виконували завдання, але у багатьох спостерігалось, що вони не можуть чітко визначитися з тим чи іншим твердженням і вагалися при обранні відповіді. Ставили позначку +/- замість обрання відповіді, тому ми не могли зараховувати їм як правильну відповідь.

Результати за методикою «Профіль» в учнів 9 класу

№	Профілі	Учні 9 класу						
		1	2	3	4	5	6	7
1	Фізика та математика	0	0	2	2	4	4	0
2	Хімія та біологія	3	0	1	2	4	4	3
3	Радіотехніка та електроніка	0	1	0	0	0	0	0
4	Механіка та конструювання	0	0	2	0	1	1	0
5	Географія і геологія	1	0	1	1	2	2	1
6	Література і мистецтво	2	1	1	1	2	2	2
7	Історія та політика	1	1	1	1	3	3	1
8	Педагогіка та медицина	2	1	3	2	5	5	2
9	Підприємство та бізнес	2	4	2	3	5	5	0
10	Спорт та воєнна справа	2	1	1	4	4	4	3

При діагностуванні 10 класу (таблиця 2.7.) отримали майже однакові результати, які показали 9 клас, а саме 100% обрали профіль підприємництво та бізнес; 50% - педагогіка та медицина. Не популярні профілі залишаються: радіотехніка та електроніка; механіка та конструювання. Відмітимо, що учні 10 класу обрали профіль - фізика та математика 75%. На питання: Чому саме Вас зацікавив цей профіль? Відповіли: «Що математика має велике значення у житті людини». Підлітки з інтелектуальними вадами у 10 класі замислюються над тим, що вони будуть робити після закінчення школи. Для них це питання стоїть дуже гостро й актуально. Дана тема викликала безліч запитань, дискусій. Обговорили ряд ситуаційних завдань пов'язаних з обранням майбутньої професії. Підлітки вважають, що діагностика, яка була з ними проведена є корисною і цікавою темою.

Результати за методикою «Профіль» в учнів 10 класу

№	Профіль	Учні 10 класу			
		1	2	3	4
1	Фізика та математика	4	4	1	3
2	Хімія та біологія	4	1	2	4
3	Радіотехніка та електроніка	0	3	0	0
4	Механіка та конструювання	1	2	0	1
5	Географія і геологія	2	1	2	2
6	Література і мистецтво	2	2	3	2
7	Історія та політика	3	3	1	3
8	Педагогіка та медицина	5	2	2	5
9	Підприємство та бізнес	5	4	4	5
10	Спорт та воєнна справа	4	2	1	4

Вибір професії тісно пов'язаний з індивідуально-типологічними особливостями особистості. Тому разом з методиками, що визначають професійне самовизначення підлітків з інтелектуальними порушеннями обрали методику діагностики «Шкала самооцінки» (підлітковий, юнацький вік).

Результати даної методики відображені в таблиці 2.8. Цікавим є той факт, що підлітки 10 класу показали – 100% високого рівня самооцінки. Тобто, не реагують на зауваження інших, як однолітків та і вчителів. Рідко сумніваються у своїх діях. Ведуть себе досить самовпевнено. Це підтверджує той факт, що у розумових дітей спостерігається низький рівень критичності щодо до своїх дій. З одного боку це начебто гарний результат, але при врахуванні нозології, це викликає певне занепокоєння. У 8 і 9 класах майже порівну спостерігаються результати між високим і середнім рівнем. І тільки 1 особа у 8 класі показала низький рівень самооцінки – 11,11%. Дитина при виконанні завдання постійно сумнівалася у виборі твердження,

перекреслювала свої відповіді, шукала підтримки у своїх діях. Хворобливо реагувала на певні критичні зауваження, щодо своєї особи, старається завжди керуватися думкою інших, не має своєї чіткої позиції.

Таблиця 2.8.

Результати а методикою «Шкала самооцінки» у підлітків з інтелектуальними порушеннями

№	Класи	Рівні самооцінки		
		Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
1	8 клас	33,33 %	55,56%	11,11%
2	9 клас	42,86%	57,14%	-
3	10 клас	100%	-	-

Чіткий вибір тільки однієї професійної діяльності не зробив жоден учень з 8-го по 10-й клас, таким чином можемо зробити висновок, що підлітки вадами інтелектуального розвитку не мають сформованої готовності до професійного самовизначення, вони не мають чіткого уявлення про професії. У різних методиках обирали різні професії, змінювали свій вибір у ході обстеження, де які називали свої бажання, в той час це ніяким чином не корелювалися з їх вміннями та навичками, можливостями і інтересами. Тому необхідно розробити певну профорієнтаційну корекційну програму, яка б була спрямована на формування професійних навичок та вмінь у дітей та підлітків з вадами інтелекту.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження визначили та обґрунтували сучасні підходи до ефективного впровадження профорієнтаційної роботи для підлітків з інтелектуальними вадами розвитку. З'ясовано, що під профорієнтаційними заходами більшість розуміє як використання спеціальних заходів під час позакласних та позаурочних форм навчання. Вони регламентуються планами виховної роботи, що затверджується керівником установи.

Необхідно шукати нові шляхи впровадження профорієнтаційної роботи з учнями і їх батьками, змінювати застарілі підходи у формування професійного самовизначення, виклики не завжди відповідають сьогоденню. Тому вважаємо що потрібно збільшити перелік спеціальностей і проводити профорієнтаційні заходи в інтерактивні формі, активно вживати наочність, ілюстрації, інформаційно-пошукові системи, які б дали змогу систематизувати, закріпити та узагальнити нові знання, вміння та навички.

Профконсультування - це мало вивчена тема, необхідно щоб була певна кваліфікація у педагога або психолога, знання вимог до професій, кола професійних обмежень, ризиків які можуть нашкодити підлітку з інтелектуальними вадами, а також основ психотерапії та психокорекції.

Стратегій психологічного консультування може бути безліч, але важливо не зашкодити підлітку при виборі і прийнятті певного рішення, залучитися підтримкою спеціалістів і батьків.

Чіткий вибір тільки однієї професійної діяльності не зробив жоден учень з 8-го по 10-й клас, таким чином можемо зробити висновок, що підлітки вадами інтелектуального розвитку не мають сформованої готовності до професійного самовизначення, вони не мають чіткого уявлення про професії. У різних методиках обирали різні професії, змінювали свій вибір у ході обстеження, де які називали свої бажання, в той час це ніяким чином не корелювалися з їх вміннями та навичками, можливостями і інтересами. Тому необхідно розробити певну профорієнтаційну корекційну

програму, яка б була спрямована на формування професійних навичок та вмінь у дітей та підлітків з вадами інтелекту.

Перспективи подальшого дослідження полягають у розробці шляхів ефективного працевлаштування підлітків вадами інтелектуального розвитку та їх активного процесу соціалізації в суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акатов Л.И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / Л.И. Акатов. - М.: ВЛАДОС, 2003. - 368 с.
2. Бистрова Ю.О. Модель забезпечення наступності в процесі професійно-трудової соціалізації учнів з порушеннями зору в РНРЦ «Кришталік» / Ю.О. Бистрова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. - Луганськ, 2012. - № 11 (246). - С. 38-48.
3. Бистрова Ю.О. Психолого-педагогічне забезпечення професійного самовизначення розумово відсталих підлітків / Ю.О. Бистрова // Освіта на Луганщині: науково-методичний журнал. - 2010. - № 2 (33). - С. 149-155.
4. Бондар В.І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці: навч. посіб. / В.І. Бондар. - К.: Наш час, 2005. - 176 с.
5. Виноградова А.Д. Особенности личности умственно отсталого ребенка и школьника / А.Д. Виноградова // Коррекционная работа во вспомогательной школе. - Л., 1978.
6. Выготский Л.С. Проблемы дефектологии / Выготский Л.С. – М., 1994.
7. Выготский Л.С. Собрание сочинений/ Выготский Л.С.– М., 1983. –Т.5.
8. Власова Т.А. О детях с отклонениями в развитии / Т.А. Власова, М.С. Певзнер. - М., 1973.
9. Дульнев Г.М. Основы трудового обучения во вспомогательной школе / Г.М. Дульнев. - М., 1969.
10. Єременко І Г. Основи спеціальної дидактики / Єременко І Г. – К.: Рад. шк. - 1986. - 200 с.
11. Забрамная С.Д. Психолого-педагогическая диагностика умственного развития детей / Забрамная С.Д. – М., 1995.
12. Захаров Н.Н. Профессиональная ориентация школьников / Н.Н. Захаров, В.Ю. Симоненко. - М. : Просвещение, 1989. - 192 с.
13. Кириллова З.П. Воспитание аномальных детей в процессе внеклассной

- работы / З.П. Кириллова // Дефектология. - 2011. - №5. - с. 25-27.
14. Коломинский Н.Л. Развитие личности учащихся вспомогательной школы / Н.Л. Коломинский. - К., 1978.
 15. Климов Е.А. Психологическое профессиональное самоопределение / Е.А. Климов. - М.: Просвещение, 1989. - 223 с.
 16. Книга для воспитателя. Из опыта работы. - М. : Просвещение, 1984.
 17. Лапшин В.А., Пузанов Б.П. Основы дефектологии: учеб. пособие для студ. пед. ин-тов / Лапшин В.А., Пузанов Б.П. – М., 1990.
 18. Лебединский В.В. Нарушения психического развития у детей / Лебединский В.В. – М.: МГУ, 1985.
 19. Лубовский В.И. Психологические проблемы аномального развития детей / Лубовский В.И. – М.: Педагогика, 1989.
 20. Миронова С.П. Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс: навч. посіб. / С.П. Миронова. - Кам'янець- Подільський: К-ПНУ імені І. Огієнка, 2008. - 204 с.
 21. Мирский С.Л. Особенности профессионального обучения во вспомогательной школе / С.Л. Мирский. -М., 1966.
 22. Особенности умственного развития учащихся вспомогательной школы / Под ред. Ж.И. Шиф. – М.: Просвещение, 1969.
 23. Особенности умственного развития учащихся вспомогательной школы / Под ред. Ж.И. Шиф. – М.: Просвещение, 1969.
 24. Певзнер М.С. Динамика развития детей-олигофренов/М.С. Певзнер, В.И. Лубовский. - М., 1963.
 25. Петрова В.Г. Психология умственно отсталых школьников / В.Г. Петрова, И.В. Белякова. - М.: Академия, 2002. - 160 с.
 26. Петрова В.Г., Белякова И.В. Кто они, дети с отклонениями в развитии? / Петрова В.Г., Белякова И.В. – М., 1998.
 27. Практическая психология. Методики и тесты. – Изд-во «Брайвах». – Самара. – 1998.
 28. Психодиагностика и коррекция детей с нарушениями и отклонениями в

- развитии /Сост.В.М. Астапов, Ю.В. Микадзе. – СПб.: Питер. - 2001. – 256с.
- 29.Психолого-педагогическая диагностика : учеб, пособ. для студ. высш. пед. учеб, заведений / [И.Ю. Левченко, С.Д. Забрамная, Т.А. Добровольская и др. ; под ред. И.Ю. Левченко, С.Д. Забрамной]. - М. : Академия, 2003.
- 30.Порицкая Т.П. Работа воспитателя вспомогательной школы/ Т.П. Порицкая //
- 31.Професійна орієнтація молоді: медичний і психофізіологічний аспекти / [Л.М. Сухарева, К.Е. Павлович, І.К. Рапопорт] // Гігієна і санітарія. - 2000. - № 1.
- 32.Рейда К.В. Методика дослідження дидактичних основ підготовки учнів спеціальних шкіл до самостійної праці / К.В. Рейда // Дефектологія. - 2002. - №2. - с. 32-36.
- 33.Рубинштейн С.Я. Психология умственно отсталого школьника / Рубинштейн С.Я. – М., 1986.
- 34.Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка / В.М. Синьов. - К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. - Частина 2. - 224 с.
- 35.Синьов В.М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії / В.М. Синьов. - К.: МП Леся, 2010. - 779 с.
- 36.Стадненко Н.М. Нариси з олігофренопсихології / Н.М. Стадненко, М. П. Матвеева. - Кам'янець-Подільський, 2002. - 200 с.
- 37.Турчинская К.М. Профориентация во вспомогательной школе / К.М. Турчинская. - К., 1976.

Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету

Я, Ульвиченко Ірина Андріївна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

05.04.21

(дата)

(підпис)

Ірина Ульвиченко

(ім'я, прізвище)